

Kinnitatud
kliimaministri 23.02.2024 käskkirjaga nr 1-2/24/81

KALANDUS

ÜHISPROGRAMM 2024-2027

SISUKORD

1.	Programmi üldinfo	3
2.	Sissejuhatus.....	3
3.	Programmi eesmärk, mõõdikud ja rahastamiskava	5
4.	Hetkelukorra lühianalüüs	6
5.	Olulised tegevused	9
6.	Meetmed, tegevused ja teenused	10
6.1	Kestlik kalandus.....	10
6.1.1	Kutseline kalapüük.....	10
6.1.2	Vee-elusressursside töötlemine ja turustamine	13
6.1.3	Vesiviljelus	16
6.1.4	Euroopa Merendus-, Kalandus- ja Vesiviljelusfondi keskkonnakaitsemeetmete rakendamine	17
6.1.5	Kalavarude haldamine ja kaitse	18
6.1.6	Kalavarude kaitse ja –püügi haldamise ja kaitse korraldamine	19
7.	Ühisprogrammi juhtimiskorraldus.....	19

1. Programmi üldinfo

Tulemusvaldkond	Põllumajandus ja kalandus
Tulemusvaldkonna eesmärk	Eesti toit on tarbijate poolt eelistatud, elukeskkond on hoitud, toidusektori ettevõtted on edukad ning maa- ja rannakogukondade elujõud kasvab.
Tulemusvaldkonna vastutaja	Regionaal- ja Põllumajandusministeerium
Valdkonna arengukava	Põllumajanduse ja kalanduse valdkonna arengukava aastani 2030
Valdkonna arengukava visioon	Eesti toit on hinnatud ja maal on hea elada.
Programmi nimi	Kalandus
Programmi eesmärk	Kestlik kalandus, mis tagab sektori konkurentsivõime ning kalavarude säästliku majandamise.
Programmi periood	2024—2027
Vastutaja (kaasvastutaja)	Regionaal- ja Põllumajandusministeerium (Kliimaministeerium)
Kaasvastutajad (Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumi valitsemisala asutused)	Põllumajanduse Registre ja Informatsiooni Amet (PRIA), Põllumajandus- ja Toiduamet (PTA)
Kaasvastutajad (Kliimaministeeriumi valitsemisala asutused)	Keskkonnaamet (KeA)

Kalavarud on rahvuslik rikkus, mida tuleb säästlikult kasutada. Kalavarude kasutamist ja kaitset tuleb korraldada viisil, mis tagab varude kestlikkuse, võimaldades samal ajal saada nende kasutamisest võimalikult suurt sotsiaalset ja majanduslikku tulu. Kalanduse majanduslike eesmärkide täitmiseks on oluline luua tingimused elujõulisele ja konkurentsivõimelisele vesiviljelus-, kalapüügi- ja vee-elusressursside töötlemise sektorile, pöörates enim tähelepanu tootlikkuse tõstmisele ja lisandväärtuse kasvule. Kalanduse programmiga aidatakse nende eesmärkide saavutamisele kaasa, esitades nägemuse kalamajandussektori vajadustest, väljakutsetest ja arenguvõimalustest.

2. Sissejuhatus

Kalanduse programm on Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumi ning Kliimaministeeriumi ühisprogramm, mis hõlmab valdkonna vastutusala kirjeldust, mõõdetavaid väärtusi ning eelarvet. Ühisprogrammi kinnitavad regionaalminister ja kliimaminister käskkirjaga vastavalt pädevusjaotusele.

Programm on arengukavas „Põllumajanduse ja kalanduse valdkonna arengukava aastani 2030“ seatud alaeesmärgi rakendamiseks vajalikke meetmeid ja tegevusi kirjeldav dokument.

PõKa 2030 VISIOON:

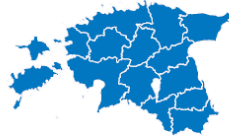
Eesti toit on hinnatud ja maal on hea elada

ÜLDEESMÄRK

Eesti toit on eelistatud, keskkond ja elurikkus on hoitud, toidusektori ettevõtted on edukad ning maa- ja rannakogukonnad on elujõulised

ALAEESMÄRK

Tark ja kehtlik põllumajandus, toidutootmine ja maaelu ning ohutu toit ja hoitud keskkond

ALAEESMÄRK

Kestlik kalandus, mis tagab kalandusvaldkonna konkurentsivõime ja kalavarude jätkusuutliku majandamise

Tegevussuunad

Horisontaalsed arendusteemad

Biomajandus, eksport, keskkond ja maapiirkonna terviklik areng,

samuti võrdsed võimalused ja hea riigivalitsemise, sh: teadmistepõhine kaasav poliitika- ja õigusloome, sihtrühmade teadlikkuse tõstmine, kvaliteetsete avalike teenuste osutamine, tõhus riskijuhtimine ning IT-haldus ja terviklikud järelevalve süsteemid (sh strateegiliste riskide hindamine, toiduohutus, selge vastutus jm).

PõKa 2030 kaheksas tegevussuund on kehtlik kalandus, mis sisaldab nelja eesmärki:

- keskkonnateadlikult ja jätkusuutlikult kalavarusid majandades on kalavarud heas seisus;
- kasvab keskkonnateadlik harrastuspüük;
- kalandus- ja vesiviljelussektor on jätkusuutlik ja konkurentsivõimeline;
- kalandus- ja vesiviljelussektori toodang on kvaliteetne, kõrge lisandväärtuse ja suure ekspordipotentsiaaliga.

Tulemusvaldkond „Põllumajandus ja kalandus“ on seotud tulemusvaldkonnaga "Keskkond".

Ühisprogrammi dokument koosneb ühest meetmest ja kuuest tegevusest. Regionaal- ja Põllumajandusministeerium vastutab kutselise kalapüügi, vee-elusressursside töötlemise, vesiviljeluse, kalavarude haldamise ja kaitse, ning harrastuspüügi arendamisega seotud tegevuse ja teenuste eest, samuti Euroopa Merendus-, Kalandus- ja Vesiviljelusfondi (EMKVF) 2021—2027 rakenduskava väljatöötamise ja selle rakendamise eest. Kliimaministeerium vastutab kalapüügiga seonduvate õigusaktide nõuete täitmise üle järelevalve ja harrastuspüügiks kalastuskaartide väljastamise eest.

2023. aasta seisuga on valdkonna tervikteenuste protsessis kaardistatud kutselise kalapüügi ning vee-elusressursside töötlemise ja turustamise teenuste protsessid. Kaardistamisel on vesiviljeluse teenuste protsess.

Kalanduse programmi 2024. aasta ReM eelarve kulude, mitterahaliste kulude ja investeeringute maht on 13 338 610€ (Tabel 2). Kliimaministeeriumi eelarve kulude, mitterahaliste kulude ja investeeringute maht on 3 678 537€ (Tabel 3). Ministeeriumid avalikustavad dokumendi oma kodulehel pärast seda, kui Riigikogu on riigieelarve vastu võtnud. Ühisprogrammi uuendatakse igal aastal RES protsessi käigus või vastavalt vajadusele. Ühisprogrammi eelarvet seiratakse kord kvartalis ning tegevusi kord poolaastas.

Programmi rahastamiskava koostamisel lähtutakse riigieelarve seadusest ja selle rakendusaktidest. Rahastamiskava sisaldab kulu (sh välisvahendeid). Programmi rahastamiskava

esitatakse kuluarvestuse infosüsteemis (KAIS). Struktuurivahenditega seotud muudatusi kajastatakse Euroopa Merendus- ja Kalandusfondi (EMKF) 2014–2020 perioodil ja Euroopa Merendus-, Kalandus- ja Vesiviljelusfondi (EMKVF) 2021-2027 perioodil toetuse andmise tingimuste käskkirjades. Mõlemad ministeeriumid koostavad igal aastal ühisprogrammi rakendamise kohta eraldi tulemusaruande, mis esitatakse Rahandusministeeriumile riigi eelarvestrateegia koostamiseks hiljemalt 1. juuniks.

3. Programmi eesmärk, mõõdikud ja rahastamiskava

Programmi eesmärk on kestlik kalandus, mis tagab kalandusvaldkonna konkurentsivõime ning kalavarude jätkusuutliku majandamise. Programmi eesmärgi saavutamist jälgitakse järgmiste mõõdikute abil.

Tabel 1. Programmi mõõdikud koos algtasemetega ja sihttasemetega aastate kaupa.

Mõõdik, sh allikas	2022* (algtase)	2024 (sihttase)	2025 (sihttase)	2026 (sihttase)	2027 (sihttase)
Heas seisus varud, %	42	61	61	61	61
Lisandväärtus töötaja kohta ettevõtetes, mis tegelevad kalandusega (kutseline kalapüük, vesiviljelus ja kala töötlemine), €/Statistikaamet	25 711 (2021)	29 000	29 500	30 500	31 000
Töökohtade arv ettevõtetes, mis tegelevad kalandusega (kutseline kalapüük, vesiviljelus ja kala töötlemine), Statistikaamet	1903 (2021)	1855	1875	1875	1875

Ühisprogrammi eelarve koosneb Maaeluministeeriumi ja Keskkonnaministeeriumi kuue tegevuse eelarvest.

Tabel 2. Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumi ja Kliimaministeeriumi tegevuste eelarve

Eelarve kulude jaotus		2023 eelarve	2024 eelarve	eelarve		
				2025	2026	2027
Meede	Kestlik kalandus	30 078 835*	17 017 147	28 362 204	30 737 717	29 920 883
Programmi tegevus	Kutseline kalapüük	8 638 475	5 264 006	10 063 779	10 045 407	10 428 070
Programmi tegevus	Vee-elusressursside töötlemine ja turustamine	8 644 684	3 330 646	6 402 016	8 590 312	6 708 593
Programmi tegevus	Vesiviljelus	3 044 400	1 042 474	2 479 749	2 579 215	2 793 765

Programmi tegevus	Euroopa Merendus- ja Kalandusfondi keskkonnakaitse meetmete rakendamine	3 747 992	2 636 654	4 903 159	5 041 074	5 522 882
Programmi tegevus	Kalavarude haldamine ja kaitse	0*	1 064 830	858 093	838 159	838 896
Programmi tegevus	Kalavarude kaitse ja -püügi haldamise ja kaitse korraldamine	6 003 284***	3 678 537	3 655 408	3 643 550	3 628 677

* Ei kajasta kogu 2023.a eelarvet, kuna kalavarude haldamise ja kaitse valdkond liikus Regionaal- ja põllumajandusministeeriumisse alates 1. juuli 2023.

**Kajastab vaid 2023.a juulist üle tulnud vahendeid seoses valdkonna liikumisega Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumiga vastavalt Vabariigi Valitsuse seaduse muudatusele.

*** 2023.a number on programmi kinnitamise hetkel veel täpsustamisel.

Teenuste maksumus kujuneb teenuse osutamisega seotud otsestest kuludest (nt inimestele suunatavad toetused või teenuskohtade ülalpidamine) ja kaudsetest kuludest (teenust osutava asutuse personali- ja majanduskulud). Struktuurivahenditest rahastatavate teenuste puhul on eraldi välja toodud see osa teenuse otsekulust, mida rahastatakse struktuurivahenditest. Investeeringute eelarvet kajastatakse programmi, meetme ja tegevuse tasemel. Programmide teenuste hinnas sisaldub põhivara kulum. Teenuse hindades kajastatakse amortisatsioonikulu selleks, et kanda investeering kuludesse soetatava põhivara kasuliku eluea jooksul. Põhivara kulum kajastatakse programmi, meetme ja tegevuse tasemel mitterahalistes kuludes. Käibemaks programmi eelarve jaotuses ei kajastu. Kuludes kajastuvad ka mitterahalised kulud, mis sisaldavad põhivara amortisatsiooni kulu.

4. Hetkelukorra lühianalüüs

Majanduslikult elujõulise ja konkurentsivõimelise kalandussektori areng sõltub suuresti kalavaru seisundist ning piiratud ressursi tingimustes tehtud otsustest selle varu kasutamisel ja haldamisel. Lisaks tuleb leida võimalused, kuidas kalakasvatamisel kasutada maa- ja veeressurssi võimalikult efektiivselt. Kalapüük, kalapüügi- ja vesiviljelustoodete töötlemine, vesiviljelus — need valdkonnad peavad põhinema konkurentsivõimet, sissetulekuid, lisandväärtust ja teadmisi suurendaval majandamisel, mis on samaaegselt keskkonnahoidlik ja sünergiaidloov.

Tööjõu vananemine, erialaspetsialistide ja oskustööjõu nappus ning kalandussektori vähene atraktiivsus noorte silmis vajab sektori kestlikkuse tagamisel terviklikku käsitlust. Sektori atraktiivsuse tõstmiseks on vaja jätkata valdkonnast positiivse kuvandi loomist kõigis kalamajanduslikes valdkondades ning selle saavutamiseks tuleb tõhustada koostööd teadus- ja haridusasutuste, sektori ettevõtete ning administratsiooni vahel.

Eesti kutselise kalapüügi sektor jaguneb ranna- ja siseveekogude püügiks, Läänemere traalpüügiks ning kaugpüügiks. 2023. aasta alguse seisuga tegutseb sektoris 1524 püügiloa omanikku ning 2304 kalurit. Piiratud kalavaru tingimustes tagab oskusteabe ja traditsioonide kestmise, konkurentsivõime püsimise ning ettevõtjate tehtud investeeringute järjepidevuse ajaloolisel püügiõigusel põhinev kalapüügivõimaluste jaotussüsteem.

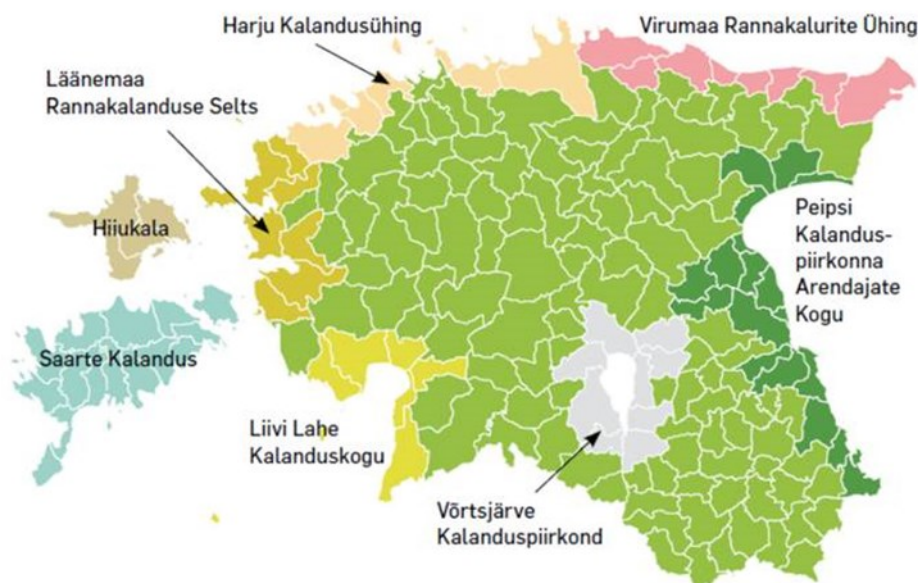
Peamised väljakutsed püügisektoris on seotud püügikoormuse vähendamise ja sissetulekute tõstmisega, kuivõrd majanduslikult olulistest kalavarudest on praegu heas seisus alla poole. Kalavarude looduslikuks taastumiseks tuleb taastada kalade elupaiku ja kudealasid ning tagada nende säilimine. Ohustatud kalaliikide varude taastamiseks asustatakse veekogudesse kalade noorjärke. Kalavarude hea seisundi saavutamiseks on vaja vähendada püügikoormust nende kalavarude kasutamisel, mis ei ole heas seisundis (eelkõige ahven ja koha). Samuti on vaja ajakohastada kalavarude kaitsemeetmeid. Jätkuvalt on vajalik teha jõupingutusi ebaseadusliku kalapüügi ohjamiseks, püütud kala tagasiheite lõpetamiseks ning soovimatut kaaspüüki vähendavate püügimeetodite ja püügivahendite kasutuselevõtuks.

Ranna ja siseveekogude kalapüügi- ja vesiviljelussektori konkurentsivõime ja tulusus on madal, mis muuhulgas tuleneb ebapiisavast ühistegevusest toodangu väärindamisel ja turustamisel ning on tingitud ka kalapüügi hooajalisusest. Seetõttu on vaja tähelepanu pöörata ranna- ja siseveekogude kalurite tegevuste mitmekesistamisele ja sissetulekute tõstmisele. Säästva sinimajanduse kasvu toetab kestliku kalapüügi- ja vesiviljelustoodete tootmise ja vee-elusressursside väärindamise kõrval ka jõukate rannikukogukondade areng.

Vee-elusressursside töötlemist iseloomustab vähene tootearendus. See tähendab ühelt poolt seda, et tooted on tagasihoidliku lisandväärtusega, kuid teisest küljest on senini vähe tähelepanu pööratud nende ressursside töötlemisele, mille potentsiaal on kasutamata või vähe kasutatud ja mille väärindamine ei suurenda survet keskkonnale, olles samal ajal vastavuses elurikkuse, kliimaneutraalsuse ja ringmajanduse eesmärkidega. Kalandussektori ettevõtete investeringute soodustamiseks tuleb toetada keskkonnasõbralike ja energiasäästlike tehnoloogiate kasutuselevõttu, soosides ressursside tõhusamat kasutust. Kalatöötlemis- ja vesiviljelussektoris tegutsevatele mikro- ja väikeettevõtjatele, kellel on madal omafinantseeringuvõime, ning väikeste ja keskmiste suurustega ettevõtetele (VKE-dele), kellel on raske saada pikaajalisi laene, võimaldatakse turutõrgete leevendamiseks ligipääsu laenuvahale. Töötlemissektori konkurentsivõime tõstmiseks, sh lisandväärtuse kasvatamiseks, on vaja toetada vee-elusressursside tootearendust ja uuenduslike tehnoloogiliste lahenduste väljatöötamist ettevõtete ning teadus- ja arendusasutuste koostöö ning Eesti teadlaste rahvusvahelises teaduskoostöös osalemise kaudu.

Vaatamata faktile, et Eestis püütakse aastas ligikaudu 74 000 tonni kala ja kasvatatakse veel lisaks 800 tonni, ei ole riigis kalapüügi- ja vesiviljelustoodete tarbimine suur. Aastas tarbitakse keskmiselt umbes 17 kg kalatooteid elaniku kohta, mis on tunduvalt alla Euroopa keskmise – Euroopas on see näitaja 23,2 kg inimese kohta. Kalatarbimise suurendamiseks Eesti leibkondades on plaanis jätkata üleriigilise kalapüügi- ja vesiviljelustoodete tutvustamise ja teavitamise kampaaniaga, mis pööraks tähelepanu kalatoodete tarbimise olulisusele kõikides vanusegruppides ja aitaks kaasa Eesti kalatoodete väärindamisele ning turustamisele.

Eestis tegutseb kaheksa kalanduspiirkonna tegevusrühma (Joonis 1). Kalapüük on alati olnud tähtsal kohal ning mitmed asundused on tekkinud just kalapüügiga tegelemise toetusel. Kalanduspiirkondade moodustamisega on rannakalanduses välja kujunenud tugev kalurite tuumik, kes saab kalapüügist märkimisväärset tulu.

Joonis 1. Kalanduspiirkonna tegevusrühmad

Seoses püügi hooajalisusega on siiski enamikul ranna- ja siseveekogude kutselistel kaluritel vajadus leida täiendavaid sissetulekuallikaid, sest hooajaline püügitegevus ei anna piisavalt tulu ega sissetulekut terveks aastaks. Ranna- ja siseveekogude kalurite vähene investeringusuutlikkus vähendab oluliselt nende võimalusi võtta kasutusele uusi keskkonnasäästlikke ja väiksema kasvuhoonegaaside emissiooniga energiaallikaid ning seista vastu kliimamuutustest tulenevatele ohtudele.

Kalanduspoliitika sotsiaalmajanduslike eesmärkide saavutamiseks on oluline edendada püüki nii ranna- kui ka siseveekogudes nii, et püügitegevusest sõltuvad kogukonnad jõuaksid rahuldava elatustasemeni ja nende investeerimissuutlikkus kasvab. Vee-elusressursside väärdamine ja otseturustamise jätkuv toetamine loob võimalused lühikeste tarneahelate tekkeks ning soodustab väikeste, kuid kvaliteetsete koguste turustamist otse tarbijale. Kalanduspiirkondade ja kestliku sinimajanduse arengu soodustamiseks on vajalik koostöö jätkumine sektorite esindajate ja teadlaste vahel ning algatusrühmade töö koordineerimine riigisiselt ja rahvusvahelisel tasandil.

Nii kalavarude hea seisundi saavutamiseks kui ka kalandussektori konkurentsivõime tõstmiseks vajalikke tegevusi rahastatakse ELi finantsperioodil 2021—2027 Euroopa Merendus-, Kalandus- ja Vesiviljelusfondi (EMKVF) vahenditest, varasemalt ELi finantsperioodil 2014—2020 Euroopa Merendus- ja Kalandusfondi (EMKF) vahenditest. Mitmesuguseid harrastuskalapüügi tugevdamise meetmeid ja kalanduse teadlikkuse tõstmise tegevusi rahastatakse ka Keskkonnainvesteeringute Keskuse kaudu. Lõhelistele rändeteede avamist kalanduslikult olulistele jõgedele rajatud paisudel on seni rahastatud Euroopa Liidu Ühtekuuluvusfondi vahenditest.

EMKF 2014—2020 rakenduskava elluviimine jätkub kuni 2023. aasta lõpuni arvestusega, et kõik toetatavad tegevused peavad olema lõpetatud ja kuludokumendid esitatud 31. detsembriks 2023.

Uue eelarveperioodi 2021—2027 EMKVFi Eesti rakenduskava kiideti Vabariigi Valitsuse poolt heaks 21. juulil 2022. aastal. Euroopa Komisjon andis sellele heakskiidu 9. detsembril 2022. aastal. Esimeste EMKVF 2021—2027 toetusmeetmete avamist planeeritakse 2023. aasta III kvartalis.

Eesti vesiviljeluse mitmeaastane riiklik tegevuskava aastani 2030 kinnitati 12. juulil 2022. aastal ning see annab võimaluse rakendada EMKVFi vahendeid sektori arenguteks.

Elektrienergiatoodete hind kasvas 2022. aastal oluliselt ja seda eelkõige Venemaa sõjalise agressiooni tõttu Ukraina vastu. 2023 aasta alguses võimaldati kalapüügi- ja vesiviljelustoodete töötlemisega tegelevatele ettevõtjatele EMKF vahenditest elektrienergia hinnatõusu hüvitamist selles osas, mis ilmnis pärast Venemaa sõjalise agressiooni algust Ukrainas.

5. Olulised tegevused

Olulised tegevused 2024—2027 eesmärkide täitmiseks:

- Kutselise kalapüügiga seonduvate andmete elektrooniliseks esitamiseks ning andmehalduse kaasajastamiseks juurutatakse elektroonilisi infotehnoloogilisi kliendirakendusi. Tänapäevaste IT-lahenduste ja elektroonilise andmevahetuse parendamise toel väheneb ettevõtjate ja kalandusadministratsiooni halduskoormus, paraneb andmete kvaliteet ja operatiivsus, luues võimaluse kasutada andmehalduses täisautomaatset aruandlust ning tõhustada järelevalvet ebaseadusliku tegevuse üle.
- Luuakse tingimused merevesiviljeluse arenguks. Selleks, et merevesiviljeluse areng ei tooks kaasa olulist negatiivset mõju merekeskkonnale, on vajalik välja töötada ja rakendada merevesiviljeluse arengut võimaldavad leevendus- ja kompensatsioonimeetmed.
- Vee-elusressursside väärimisel soodustatakse kõrgema lisandväärtusega toodete tootmist ja aidatakse kaasa kalapüügi- ja vesiviljelustoodete uute turgude leidmisele. Majanduslikult elujõulisema ja konkurentsivõimelisema kalandussektori arenguks on vajalik pöörata tähelepanu lisandväärtuse kasvule tootearenduse kaudu ja suurendada tehnoloogilist võimekust, et tagada kohalike ja seni kasutamata vee-elusressursside (sh töötlemisjääkide) efektiivsem kasutamine. Vee-elusressursside väärimisel tuleb kasutusele võtta uuenduslikke tehnoloogilisi lahendusi, mille eelduseks on ettevõtete koostöö teadus- ja arendusasutustega, sh rahvusvahelisel tasandil. Toodetele uute turgude leidmine on suure tähtsusega, kuna see võimaldab vähendada võimalikke tekkivaid riske peamistel sihtturgudel, mis on tingitud näiteks geopoliitilisest olukorrast maailmas.
- Kalandusega seotud rannakogukondade arengut soodustatakse kalanduse tegevusrühmade tegevuse kaudu. Ranna- ja siseveekogude püügisektori konkurentsivõime tõstmiseks edendatakse ühistegevust püütud saagile lisandväärtuse andmisel ja toodangu turustamisel. Toetatakse investeeringuid kalanduspiirkondade majanduspotentsiaali, sinimajanduse ja rannikuturismi ressursside kasutuselevõtmiseks, et laiendada ranna- ja siseveekogude kalurite majandustegevuste mitmekesisust, tõsta sissetulekuid ning suurendada vastupidavust võimalikele majandus- ja keskkonnakriisidele. Kalanduspiirkondades edendatakse kalandus- ja merendustraditsioone ning kultuuripärandit rannakogukondade identiteedi tugevdamiseks. Samuti suurendatakse kalanduskogukondade oskusi ja teadmisi.
- Soodustatakse keskkonnahoidlikku tootmist ja toetatakse investeeringuid taastuvenergia kasutuselevõtmiseks kõikides kalapüügi- ja vesiviljelustoodete tootmise ning väärimise etappides.
- Kalavarude hea seisundi saavutamiseks ja säästlikuks kasutamiseks kavandatakse liigse püügikoormusega piirkondades kasutatavate püügivahendite arvu vähendamist ning kalavarude kaitsemeetmete ajakohastamist (alammõõdu korrigeerimine, ajalis-ruumilised piirangud, selektiivset püüki toetavad meetmed). Selleks rakendatakse teadmispõhist lähenemist, tuginedes otsuste tegemisel kalavarude seisundi hindamisele ja teadussoovitustele.

- Kalavarude hea seisundi saavutamiseks rakendatakse taastamisemeetmeid: rändeteede avamine (paisude ja ummistunud jõgede suudmetes kaladele läbipääsud kudealadele), elupaikade ja koelmute taastamine ning taasisustamine.
- Ebaseadusliku kalapüügi vähendamiseks täiendatakse järelevalve elektroonilisi kontrollimise võimalusi ning kaasatakse vabatahtlikke kudealade kaitsmisel.
- Harrastuskalapüügi edendamiseks on ajakohastatud infosüsteemi (TEHA), et lubade väljastamine ja andmete esitamine oleks ladusam. Lubade väljastamine toimub alates 2022. aasta 1. märtsist *kalaluba.ee* süsteemi kaudu.
- Jätkatakse harrastuspüügi taristute toetamist, mis tõstab teenuse kvaliteeti ja populaarsust ning vähendab keskkonnakasutusest tingitud mõjusid loodusele.
- Viiakse ellu harrastuskalastajate keskkonnateadlikkust tõstvaid tegevusi.

6. Meetmed, tegevused ja teenused

6.1 Kestlik kalandus

Meetme eesmärk on kestlik kalandus, mis tagab kalandusvaldkonna konkurentsivõime ning kalavarude säästliku majandamise.

Tabel 3. Meetme mõõdikud

Mõõdiku nimi	2022 (algase)	2024 (sihtase)	2025 (sihtase)	2026 (sihtase)	2027 (sihtase)
Kutselise kalapüügi lisandväärtus sektori töötaja kohta, €	39 237 (2021)	42 000	44 000	46 000	48 000
Vesiviljeluse lisandväärtus sektori töötaja kohta, €	15 265	24 800	25 000	25 200	25 500
Majanduslik mõju (sotsiaalmajanduslik mõju) harrastaja kohta aastas, €	278	320	320	320	320

6.1.1 Kutseline kalapüük

Programmi tegevuse eesmärk on tagada elujõuline ja konkurentsivõimeline kutseline kalapüügisektor.

Poliitika kujundamise ja elluviimisega loome tingimused elujõulise ja konkurentsivõimelise kutselise kalapüügisektori arenguks, mis põhineb loodusliku kalavaru säästlikul kasutamisel. Sektori arengu eelduseks on heas seisus kalavarud.

Eesti kutselise kalapüügi sektor jaguneb ranna- ja siseveekogude püügiks, Läänemere traalpüügiks ning kaugpüügiks. 2023. aasta alguse seisuga tegutseb sektoris 1524 püügiloa omanikku ning 2304 kalurit. Kalanduse kogusaagist, mis oli 2022. aasta andmetel 74,2 tuhat tonni, saadakse koguseliselt püügil rannavetest ja siseveekogudest 16,6%, kaugpüügil 21% ja Läänemere traalpüügil üle 62% kalast. Väärtuselt moodustab kalasaagist kaalukama osa kaugpüük 73%-e väärtusega, järgnevad ranna- ja sisevete püük 13,5% ja traalpüük 13%-ga kogu Eesti kalasaagist.

Ranna- ja siseveekogude kutselisel kalapüügil, kus peamiselt tegutsevad füüsilisest isikust ettevõtjad, on kutselise kalapüügi loa välja võtnud 1504 ettevõtjat, kelle lubadele on kantud kokku 2304 kalurit. Läänemere traalpüügi- ja kaugpüügisektoris, kus saadakse enam kui 83% kogu Eesti väljapüügist, tegutseb 20 ettevõtet ja kokku ligikaudu paarsada kalurit. Kuna ranna- ja siseveekogude kalanduses on kasutada oleva kalavaru kohta püügiga tegelevate isikute arv suur, siis on püügist saadav keskmine tulu ühe isiku kohta madal ning kalapüük ei ole enamikule ranna- ja siseveekogude kaluritele ainsaks sissetulekuallikaks (ligikaudu kolmandik loa omanikest püüab alla 200 kg kala aastas). Seega on ranna- ja siseveekogude kalapüügil jätkuvalt suurim väljakutse see, kuidas leida tasakaal püügikoormuse ning kutselise kalapüügiga tegelevate arvu ja kasutada oleva kalavaru vahel. Lisaks tuleb sissetulekute suurendamiseks toetada tegevuste mitmekesistamist ja lõimimist sinise majanduskasvu teiste valdkondadega (nt rannikuturism, merebiotehnoloogia). Sinine majanduskasv on pikaajaline strateegia, mis toetab säästvat majanduskasvu mere- ja merendussektoris tervikuna.

Kutselise kalapüügiga tegelevate ettevõtete majandusnäitajate parandamiseks tuleb toetada ka püütud saagi väärindamist ja otseturustamist. Eelduse selleks loob ettevõtjate endi majanduslik koostöö, mille üks vorm on tootjaorganisatsioon. Läänemere traalpüügisektoris toimib selline lähenemine juba aastaid, kus kilu ja räime püüvad ettevõtjad on koondunud kolmeks toimivaks tootjaorganisatsiooniks ning katusorganisatsiooniks — tootjaorganisatsioonide liiduks. Ranna- ja siseveekogude püügisektoris on praeguseks tunnustatud üks tootjaorganisatsioon, mis toimetab peamiselt Peipsi järvel. Tootjaorganisatsioonide peamine suunitlus on koondada väiksed tootmismahud suuremaks kogumiks, et kindlustada stabiilsem logistika ja tarneahel toodete kättesaadavaks muutmisel ning saavutada juurdepääs parematele turustamisvõimalustele, panustades enda tegevusega ka jätkusuutlikku toidutootmist käsitlevatesse strateegiatesse. Näeme, et riigi roll on toetada sellises vormis ühistegevust ka edaspidi, et sektoris toimuksid konkurentsivõimet suurendavad muutused ja arengud.

Kalapüügiga kaasnevate kulutuste vähendamiseks toetame investeringuid kalalaevade energiatõhususe suurendamiseks. Kalasadamate ja lossimiskohtade väljaarendamise toetamisega loome eeldused selleks, et maale toodav kala oleks kvaliteetne ning mitut eesmärki täitvad ehk multifunktsionaalsed kalasadamad teeniks tagasi vähemalt osa ülalpidamisega seonduvatest kuludest.

Tööjõu vananemine ja kutselise kalapüügi vähene atraktiivsus noorte jaoks ohustab sektori kestma jäämist, mistõttu on vaja luua sektorist atraktiivne positiivne kuvand. Ühelt poolt tuleb sektoris suunata parimad teadmised ja lahendused koostöös haridus- ja teadusasutustega ning soodustada selleks ka erinevaid rahvusvahelisi projekte. Teisalt on vaja tõhustada dialoogi ka sektori ja administratsiooni vahel. Vähem tähtsad ei ole ka erinevad teadlikkust tõstvad kampaaniad, mis on hea viis teadmiste viimiseks laiemale avalikkusele. Kalapüügisektori ettevõtete omavahelise parema koostöö tagamiseks ja konkurentsivõime suurendamiseks jätkame teavitus-, koolitus- ja nõustamistegevustega, mis leiavad aset kalapüügisektori ja teadus-arendusasutuste koostöös. Teadmispõhisema poliitika kujundamisele aitab kaasa osalemine rahvusvahelistes teaduskoostöö võrgustikes JPI Oceans ja SCAR-Fish ning raamprogrammi „Euroopa horisont“ missioonivaldkonna „Terved ookeanid, mered, ranniku- ja siseveed“ tegevustes. Ühtlasi toetame Eesti teadlaste osalemist rahvusvahelises teaduskoostöös ERA-NET Cofund BlueBio's ja ERA-NET Cofund Blue Economy's rakendusuuringu programme kaudu.

Lisaks sektori sisestele tegevustele, ei ole vähem tähtis pöörata tähelepanu keskkonnale ja meetmetele, millega hallata kutselise kalapüügi majandamist ja andmete kogumist. Selleks, et muuta püügiga seonduvate andmete esitamist ettevõtjatele lihtsamaks ja administratsioonile

süsteemsemaks, on vaja jätkata selleks sobilike elektrooniliste lahenduste parendamist ja juurutamist. Alakasutatud on tänapäevaste elektrooniliste lahenduste potentsiaal kutselise ranna- ja siseveekogude kalapüügi aruandluses, kus e-lahenduste olemasolust hoolimata tehakse elektrooniliselt alla 25% kõikidest toimingutest. Kavandame aastatel 2023—2024 üleminekut üksnes elektroonilisele andmeesitusele ranna- ja siseveekogude kalapüügil, samuti kala esmamüükide, ülevõtmiste ja transpordi vormistamisel, et 2024. aastast rakendada elektroonilist andmeedastust Eesti kutselises kalapüügis lausaliselt.

Täiselektroniline andmeesitus võimaldab koguda andmeid operatiivselt, mis tähendab, et ka ülevaade kvooditäituvusest saabub operatiivselt. Andmete kvaliteet paraneb tänu nende ühetaolisusele ja elektrooniliste võimalustega loodavate andmete sisestamise eelseadistamise võimalustele. Samuti paraneb andmete aja- ja vajaduspõhine töötluskiirus. Selle pinnalt on võimalik ümber defineerida ka andmete analüüsitehnikad, et kasutada rohkem süsteemitööriistu ja automaatseid aruandlusi. See aitab tõhustada järelevalvet ja vastavalt ka ressursse suunata.

Alates 1. jaanuarist 2023 on Peipsi, Lämmi- ja Pihkva järvel lisaks majanduslikult olulisemate kalaliikide püügivõimaluste jaotamisel kehtestatud püügivahendite piirarvu jaotamisele lubatud ka aastase saagi jaotamine väljapüügimahuna püügivahendite kohta. Muudatus võimaldab püügiõiguse omanikel stabiilsemat püügivõimaluste kasutust, kuna nüüd saavad nad ise püügitegevust planeerida, vältides suures koguses kala ühel ajal turule paiskamist, ja teha otsuseid lähtuvalt majanduslikest kaalutlustest.

2022. aastal kasvas hüppeliselt I kütuse hind maailmaturu Venemaa sõjalise agressiooni tõttu Ukraina vastu. Seetõttu suurenesid oluliselt traalapüügi kulud nii Läänemerel kui ookeanil. Nende ettevõtjate konkurentsivõime säilitamiseks võimaldati 2023. aasta alguses EMKFi vahendite toel hüvitada 2022. aastal kalapüügiks kasutatud aktsiisivaba diislikütuse hinnatõusu osa, mis ilmnes pärast Venemaa sõjalise agressiooni algust.

Programmi tegevuse tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada Põllumajandus- ja Toiduamet (PTA) ning Põllumajanduse Registrate ja Informatsiooni Amet (PRIA). PTA peamiseks teenusteks on kutselise kalapüügiga seotud andmete kogumine ja analüüs ning turukorralduse järelevalve, PRIA korraldab riiklike ning EMKF ja EMKVF toetuste andmist ja toetustega seotud järelevalvet.

Tabel 3. Programmi tegevuse mõõdikud

Mõõdiku nimi	2022 (algtaase)	2024 (sihttaase)	2025 (sihttaase)	2026 (sihttaase)	2027 (sihttaase)
Ranna- ja siseveekogude kalapüügi sektoris hõivatute keskmine vanus	54,2	54	54	54	54
Kutselise kalapüügi ettevõtete keskmine palk (suhe Eesti keskmisesse), %	79 (2021)	85	88	90	92

Kutselise kalapüügi ettevõtete müügitulu, €	57 892 000 (2021)	67 700 000	68 700 000	70 000 000	72 000 000
--	----------------------	---------------	---------------	---------------	---------------

6.1.2 Vee-elusressursside töötlemine ja turustamine

Programmi tegevuse eesmärk on kalandus- ja vesiviljelussektori kvaliteetne, kõrge lisandväärtuse ja suure ekspordipotentsiaaliga toodang.

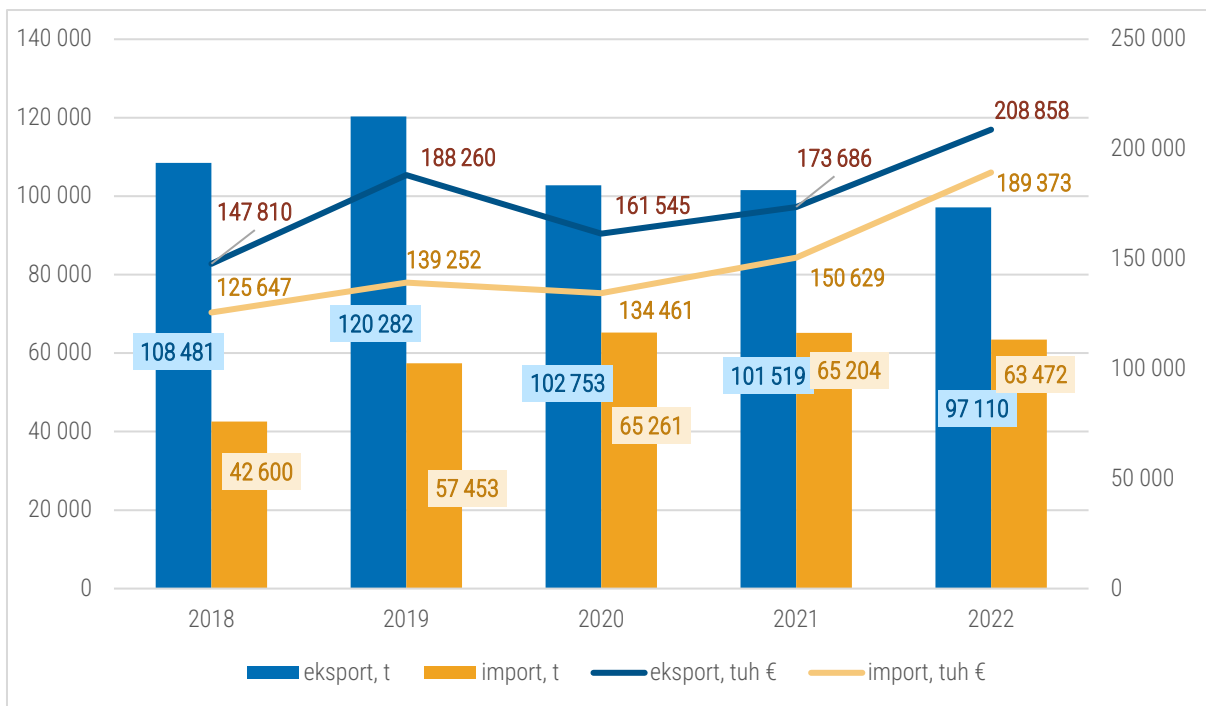
Poliitika kujundamise ja rakendamisega loome tingimused majanduslikult elujõulisema ja konkurentsivõimelisema kalatöötlemissektori arenguks, pöörates enim tähelepanu lisandväärtuse kasvule tootearenduse kaudu ja kaasates selle saavutamiseks senisest enam teaduspotsentiaali. Bioloogilise ressursi säästlikust kasutamisest lähtudes soodustame keskkonnahoidlikku töötlemist ning tootearendusliku ja tehnoloogilise võimekuse suurendamist kohalike ning seni kasutamata vee-elusressursside (sh töötlemisjääkide) efektiivsema kasutamise kaudu, liikudes seejuures väärtusahelat pidi kõrgema lisandväärtusega toodete tootmise poole. Oluline roll on siin ettevõtete ning teadus- ja arendusasutuste koostöö tulemusel väljatöötatavatel vee-elusressursside väärdandamise uuenduslikel tehnoloogilistel lahendustel. Ühtlasi toetame Eesti teadlaste osalemist rahvusvahelises teaduskoostöös ERA-NET Cofund BlueBio's ja ERA-NET Cofund Blue Economy's rakendusuringute programmi kaudu.

Eestis on kala tarbimine viimase kolme aastaga olnud kerges tõusutrendis ulatudes 17kg-ni aastas ühe elaniku kohta. See on omakorda mõjutanud Eesti kalatoodetega isevarustatuse taset, mis on püsinud suhteliselt kõrgel (2022. aastal 328%). See tähendab, et meil on küllaltki suur hulk ressursi, mida tarbida ja kõrgema väärtusega toodeteks töödelda.

Tootmissisendite kallinemine on avaldanud suurt mõju kogu sektorile, tõstes kulutusi nii tootmises, töötlemises kui ka kasvatuses, mõjutades seega kalatoodete hinda jaekettides. Inimesed tunnetavad toiduainete hindade muutusi poes käies vahetumalt ja reageerivad hinnatõusule kala- ja kalatoodete asemel odavamate alternatiivsete tootegruppide ostmisega. Kvaliteetse ja kõrge lisandväärtusega kala- ja vesiviljelustoodangu pakkumine ning sellega käsikäes kulgev tarbijateadlikkuse kasv loovad eeldused toodete tarbimise suurendamiseks. Riigisisese kalatarbimise tõstmiseks algatasime 2021. aasta alguses teavituskampaania kalatoodete tarbimise propageerimiseks, mis kestis 2023. aasta märtsini. Kalapüügi- ja vesiviljelustoodete tootmise ja väärdandamise etappides toetame taastuvenergeetika kasutuselevõttu ettevõtetes, mis võimaldab lisaks keskkonnahoidlikule tootmisele hoida ära energiakandjate hinnatõusust tulenevaid mõjusid lõpptoodete hindadele.

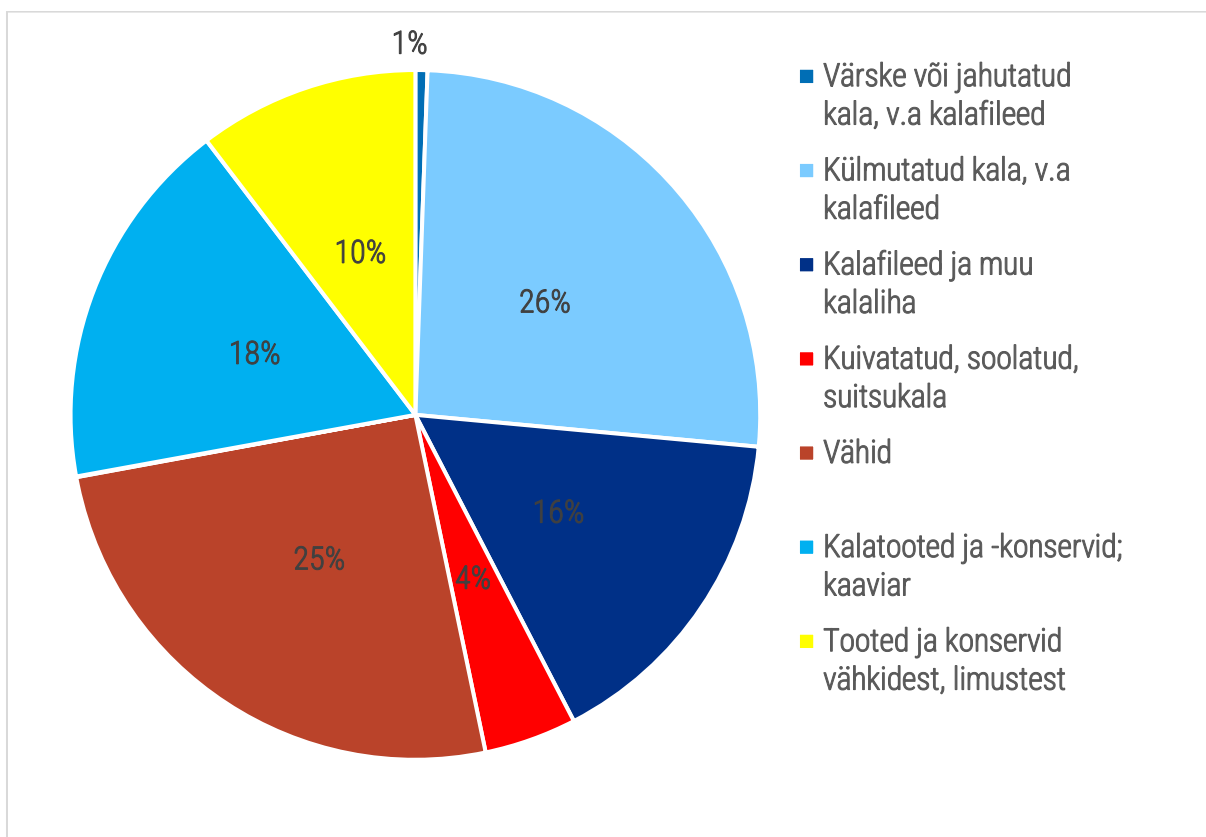
Kuna Eestis püütakse kala üle kolme korra rohkem, kui siin ära tarbitakse, siis sõltub tänase kalapüügisektori majanduslik kestlikkus paljuski ekspordist. Oluliste turgude äralangemine võib vähendada sektori tulusust. Näiteks vähenes kilu- ja räimepüügisektori tulusus, kui Venemaa turule kehtestati ekspordipiirangud. Ajapikku on sektor suutnud sellest siiski taastuda (joonis 2). Ka COVID-19 levikust tingituna vähenes 2020. aastal Euroopa-suunaline eksport, eeskätt magevee kalade (koha, ahven) töötlemisega tegelevatel ettevõtjatel, kuna HoReCa nõudlus oli marginaalne.

Pärast Venemaa sõjalise agressiooni algust Ukrainas kasvas 2022. aastal oluliselt elektrienergia toodete hind. Kalapüügi- ja vesiviljelustoodete töötlemisega tegelevatele ettevõtjatele elektrienergia hinnatõusust 2022. aastal tingitud lisakulude kompenseerimiseks ja ettevõtjate konkurentsivõime säilitamiseks võimaldati 2023. aasta alguses EMKFi vahenditest elektrienergia hinnatõusu hüvitamist selles osas, mis ilmnis pärast Venemaa sõjalise agressiooni algust Ukrainas.

Joonis 2. Kalapüügi- ja vesiviljelustoodete kogu ekspordi- ja impordidünaamika aastatel 2018-2022

Eesti päritolu kalapüügi- ja vesiviljelustoodete ekspordi koguväärtus oli 2022. aastal üle 153,8 miljoni euro (joonis 3), millest külmutatud kala osakaal moodustas koguseliselt üle 60%, mistõttu on vajadus toodete mitmekesistamise ja tootearenduse järele

Joonis 3. Eesti päritolu müüdud kalatoodete väärtuse osakaal kogu kalatoodete müügis 2022. aastal.

Tööjõu vananemine, erialaspetsialistide ning oskustööjõu nappus ja kalatöötlemise valdkonna vähene atraktiivsus noorte silmis vajab sektori kestlikkuse tagamisel terviklikku käsitlust. Selleks soodustame valdkonnast positiivse kuvandi loomist ning tõhusamat koostööd teadus- ja haridusasutuste, ettevõtete ja administratsiooni vahel, sh õppekavade kaasajastamisel, täiendusõppe korraldamisel ning vajalike erialaspetsialistide koolitamisel.

Sektoris tegutsevatel mikro- ja väikeettevõtjatel on olnud madal omafinantseeringuvõime, samuti on raskendatud VKE-de ligipääs pikaajalistele laenudele. Selliste turutõrgete leevendamiseks võimaldame ligipääsu laenurahale.

Jätkuva kalapüügi- ja vesiviljelustoodete nõudluse rahuldamiseks maailmas ja Eesti kalatoodetega isevarustatuse kõrge taseme juures soodustame kvaliteetse ja kõrge lisandväärtuse ning suure ekspordipotentsiaaliga toodete tootmist. Ühe teenusena aitame kaasa uute turgude leidmisele ja vähendame võimalikke riske peamistel sihtturgudel.

Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada PRIA ning PTA.

Tabel 4. Programmi tegevuse moodsid

Moodsiku nimi	2022 (algase)	2024 (sihtase)	2025 (sihtase)	2026 (sihtase)	2027 (sihtase)
Eesti päritolu eksporditavate toodete koguväärtus, €	153 828 729	155 000 000	160 000 000	165 000 000	167 000 000
Kalandustoodete tarbimine Eestis, (kg inimese kohta)	17	17	18	19	19
Kalatöötlemise lisandväärtus sektoris töötaja kohta, €	21 501 (2021)	22 500	23 000	23 500	24 000

6.1.3 Vesiviljelus

Programmi tegevuse eesmärk on tagada elujõuline ja konkurentsivõimeline vesiviljelussektor.

Poliitika kujundamise ja rakendamise loome tingimused majanduslikult elujõulise ja konkurentsivõimelise vesiviljeluse arenguks. Enim tuleb tähelepanu pöörata tootlikkuse tõstmisele, uute liikide kasvatusele, toodangu mahu ja lisandväärtuse kasvule. Selleks soodustatakse valdkonna teadus- ja arendustegevust. Teadmispõhisema poliitika kujundamisele aitab kaasa osalemine mitmesugustes rahvusvahelistes teaduskoostöö võrgustikes, nagu näiteks JPI Oceans, SCAR-Fish ja raamprogrammi „Euroopa horisont“ missioonivaldkonna „Terved ookeanid, mered, ranniku- ja siseveed“ töörühm. Ühtlasi toetame Eesti teadlaste osalemist rahvusvahelises teaduskoostöös ERA-NET Cofund BlueBio’s ja ERA-NET Cofund Blue Economy’s rakendusuringute programmi kaudu.

Toodangu suurenev maht aitab rahuldada töötajate senist toorainevajadust ja siseturu nõudlust kasvatatavate liikide järele. Suurema toodangumahu saavutamine lubab ettevõtetel siseneda kindlamini ka turgudele ja turusegmentidesse, kus oodatakse stabiilseid tarneid. Konkurentsivõime tõstmiseks pöörame senisest enam tähelepanu toodangu väärimisele ning kasvatustehnoloogiatele. Vesiviljelussektori kvaliteetse toodangu suurendamisel tagame valdkonnas tegutsejate konkurentsivõime Läänemere piirkonnas ning hea keskkonnaseisundi säilimise tootmise intensiivistumisel. Toetame keskkonna- ja energiasäästlike tehnoloogiate kasutuselevõttu, soosides ressursside efektiivsemat kasutust. Aitame kaasa tootmismahude kasvule ning muudame tootmise tõhusamaks ja mitmekesisemaks.

Vesiviljeluse tasakaalustatud arengu soodustamiseks tuleb senisest enam teha koostööd ministriumide ja nende valitsemisalade asutuste vahel, sh merevesiviljeluse arendamisel, sest prognoositavat toodangu kasvu saame oodata merevesiviljeluse arvelt. Seda toetab noorjärkude kasvatamine maismaal paiknevates kalakasvandustes. Ühtlasi tuleb merevesiviljeluse arendamisel arvestada Läänemere keskkonnaseisundiga ning merealade planeerimisest ja keskkonnanohiust lähtudes luua võimalusi koostoimeliste lahenduste tekkeks. Selleks, et tagada ettevõtjatele merevesiviljeluse arendamisel investeerimiskindlus, loome süsteemi, kus merevesiviljeluseks sobivatel aladel korraldab lubade andmise riigiasutus, kes paneb need load ettevõtjate vahel

enampakkumisele. Sellega loome merevesiviljelusega alustavatele ettevõtjatele võimaluse tootmistegevusega koheselt alustada ning vähendada ettevõtjatele hoonestuslubade taotlemiseks kuluvat aega.

Vesiviljelussektori ettevõtete omavahelise koostöö soodustamiseks ja konkurentsivõime parandamiseks jätkame teavitus-, koolitus- ja nõustamistegevustega, mis toimub läbi sektori ja teadus-arendusasutuste teadmussiirde.

Sektoris tegutsevatel ettevõtjatel on olnud madal omafinantseeringuvõime. Samuti on olnud finantsvahendid sihtgrupile raskesti kättesaadavad. Selliste tõrgete leevendamiseks võimaldame ligipääsu laenu rahale.

Eesti vesiviljelussektori suur killustatus ja huvide lahknevus väikese toodangumahuga toodete ja tootmisviiside vahel pärsib tõhusat koostöövõimet nii erialaliitude vahel kui ka tootjaorganisatsioon. Ühistegevuse soodustamine on üks peamisi tegureid sektori säilimise ja konkurentsivõime tagamiseks. Ühe eelduse loob selleks ettevõtjate endi majanduslik koostöö, mille üheks vormiks on ühistuline tegevus. Sellise koostöövormina tegutseb üks vesiviljelussektori tootjaorganisatsioon.

Bioloogilise ressursi säästlikust kasutamisest lähtudes soodustame keskkonnahoidlikku tootmist, toetades tootearenduse ja tehnoloogilise võimekuse suurendamist. Kvaliteetne ja kõrge lisandväärtusega vesiviljelustoodang ning tarbijateadlikkuse kasv loovad eeldused vesiviljelustoodete tarbimise suurendamiseks.

Pärast Venemaa sõjalise agressiooni algust Ukrainas kasvas 2022. aastal oluliselt elektrienergiatoodete hind. Vesiviljelustoodete tootmisega tegelevatele ettevõtjatele elektrienergia hinnatõusust 2022. aastal tingitud lisakulude kompenseerimiseks ja ettevõtjate konkurentsivõime säilitamiseks võimaldati 2023. aasta alguses EMKF vahenditest elektrienergia hinnatõusu hüvitamist selles osas, mis ilmnes pärast Venemaa sõjalise agressiooni algust Ukrainas.

Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada PRIA ning PTA.

Tabel 5. Programmi tegevuse mõõdikud

Mõõdiku nimi	2022 (algtase)	2024 (sihttase)	2025 (sihttase)	2026 (sihttase)	2027 (sihttase)
Vesiviljelusettevõtete müügitulu, €	4 900 000	7 000 000	8 000 000	10 000 000	11 000 000
Vesiviljelussektori toodang, tonni	801	1200	1400	1600	1700

6.1.4 Euroopa Merendus-, Kalandus- ja Vesiviljelusfondi keskkonnakaitsemeetmete rakendamine

Alates 2024. aastast viiakse ellu Euroopa Merendus-, Kalandus- ja Vesiviljelusfondi, mille keskkonnakaitsemeetmete rakendamise tegevus sisaldab Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumi, Kliimaministeeriumi ja tema valitsemisala asutuse poolt taotletavate toetuste menetlemist, taotlusvoorude ja nende eelarvete planeerimist.

- Kalanduse kontrolli ja järelevalve toetust saab kasutada nende tegevuste elluviimiseks, mis tagavad seire, kontrolli, õigus- ja haldusnormide täitmise, suurendades seejuures riiklikku järelevalve administratiivset suutlikkust, avalike teenuste efektiivsust ja tulemuslikkust,

tekitamata seejuures täiendavat halduskoormust ning lihtsustades kalapüügi andmete esitamist.

- Kalandusandmete kogumise toetust saab kasutada nende tegevuste elluviimiseks, mis on vajalikud kalandusandmete kogumise, haldamise ja kasutamise toetamiseks, teaduspõhiste otsuste tegemiseks kalavarude majandamiseks ning ühise kalanduspoliitika rakendamiseks.
- Merekeskkonna uuringute toetuse peamine eesmärk on panustada Eesti merestrategia meetmekava rakendamisse.
- Kalade kudemistingimuste parendamise toetusega toetatakse kalade kudemiskohtade ja rändeteede taastamist.

6.1.5 Kalavarude haldamine ja kaitse

Programmi tegevuse eesmärk on saavutada olukord, kus kalavarude püügitingimused ja -võimalused on aja- ja asjakohased, kalavarud on kestlikult majandatud ja harrastuspüük on arendatud.

Kalavarude hea seisundi saavutamiseks ja säästlikuks kasutamiseks on liigse püügikoormusega piirkondades vaja oluliselt vähendada lubatud püügivahendite arvu ning ajakohastada kalavarude kaitsemeetmeid (alammõõdu korrigeerimine, ajalis-ruumilised piirangud, selektiivset püüki toetavad meetmed). Selleks rakendatakse teadmispõhise lähenemise, tuginedes otsuste tegemisel kalavarude seisundi hindamisele ja teadussoovitustele. Lõheliste rändeteede probleemi lahendamiseks avatakse kalanduse seisukohalt olulistele jõgedele rajatud paisudel ja ummistunud jõgede suudmetes kaladele läbipääsud kudealadele. Lisaks taastatakse elupaiku ning koelmuid, et tagada varude parem looduslik taastumine. Ohustatud kalaliikide varude taastamiseks asustatakse veekogudesse kalade noorjärke, arvestades seejuures vajadusega säilitada looduses geneetiline mitmekesisus. Sellekohase poliitika kujundamisega tegeleb Regionaal- ja Põllumajandusministeerium alates 1. juulist 2023.

2022. aastal alustati ettevalmistusi eksperimentaalse uuringu „Tuulikute müra mõju olulisus räime rändele Eesti rannikumeres“ teostamiseks.

Ebaseadusliku kalapüügi vähendamiseks täiendatakse järelevalve elektroonilise kontrollimise võimalusi. Selleks, et tõsta kalurite teadlikkust säästvast kalapüügist, kaasatakse neid erinevatesse kalavarude kaitse ja ebaseadusliku kalapüügi ohjamisega seonduvatesse tegevustesse. Harrastuskalapüügi edendamiseks ajakohastatakse infosüsteemi, et lubade väljastamine ja andmete esitamine oleks ladusam. Toetatakse harrastuspüügiks vajalike taristute rajamist, mis aitab tõsta teenuse kvaliteeti ja populaarsust ning vähendab keskkonnakasutusest tingitud mõjusid loodusele. Samuti on vajalik kasvatada harrastuskalastajate keskkonnateadlikkust.

Oodatava tulemuse saavutamist toetavad oma teenuste kaudu Keskkonnaamet, Riigimetsa Majandamise Keskus ning Keskkonnainvesteeringute Keskus.

Tabel 6. Programmi tegevuse mõõdikud

Mõõdik	2022 (algtase)	2024 (sihttase)	2025 (sihttase)	2026 (sihttase)	2027 (sihttase)
--------	-------------------	------------------------	------------------------	------------------------	------------------------

Madalas seisus varude arv	22	15	15	15	15
Jõgedel avatud rändetakistuste arv (tk)	118	130	135	140	145

6.1.6 Kalavarude kaitse ja –püügi haldamise korraldamine

Programmi tegevuse eesmärk on, et kalapüügi ja -käitlemise, kalastiku uuringute valdkonnas ning harrastuspüügivõistlustel on tagatud keskkonnavalane õiguskuulekus ning nõuetele vastavus ja kalade paljundusmaterjali kogumine toimub nõuetele vastavalt.

Kalavarude hea seisundi ja säästliku kasutamise toetamiseks keskkonnajärelevalve ja reguleerimise abil parendatakse järelevalve süsteeme ja planeerimist olulisemate kalaliikide keeluaegadel, -kohtades, püügi aladel ja maale tuleku kohtades, koostatakse kontrollkavad ning korraldatakse rahvusvahelisi ühisoperatsioone. Ebaseadusliku kalapüügi vähendamiseks täiendatakse järelevalve elektroonilise kontrollimise võimalusi ning arendatakse uusi, riskipõhist järelevalvet hõlbustavaid infotehnoloogilisi süsteeme ja rakendusi. Samuti parandatakse koostööd vabatahtlikega kudealade kaitsmisel.

Selleks, et tõsta kalurite teadlikkust säästvast kalapüügist, kaasatakse neid erinevatesse kalavarude kaitse ja ebaseadusliku kalapüügi ohjamisega seonduvatesse tegevustesse.

Harrastuskalapüügi edendamiseks arendati välja infosüsteem, et lubade väljastamine ja andmete esitamine oleks ladusam. Järgnevatel aastatel tuleb süsteemi toimimist jälgida ning vajadusel teha jätkutegevusi.

Programmi tegevuse eesmärgi täitmise eest vastutab oma teenustega Keskkonnaamet.

Tabel 9. Programmi tegevuse mõõdikud

Mõõdik	2022 (algtase)	2024 (sihttase)	2025 (sihttase)	2026 (sihttase)	2027 (sihttase)
Tulemiga vastab nõuetele kontrollide osakaal kalakaitses, %	74	Tase ei ole langenud	Tase ei ole langenud	Tase ei ole langenud	Tase ei ole langenud

7. Ühisprogrammi juhtimiskorraldus

Ühisprogramm „Kalandus 2024—2027“ (edaspidi programm) panustab riigi eelarvestrateegia tulemusvaldkonda „Põllumajandus ja kalandus“ ning osaliselt ka tulemusvaldkonda „Keskkond“. Programmdokument koosneb kuuest programmi tegevusest, mille alla on koondatud tegevuste elluviimiseks vajalikud teenused.

Programm on arengukavas „Põllumajanduse ja kalanduse valdkonna arengukava aastani 2030“ seatud alaeesmärgi rakendamiseks vajalikke meetmeid ja tegevusi kirjeldav dokument.

Programmi koostamist ja täitmist koordineerib Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumis strateegia- ja finantsosakond ning Kliimaministeeriumis eelarve- ja strateegiaosakond. Programmi kooskõlastavad mõlema ministeeriumi juhtkonnad. Programmi kinnitavad regionaalminister ja kliimaminister vastavalt pädevusjaotusele käskkirjaga pärast riigieelarve vastuvõtmist ja programm avalikustatakse mõlema ministeeriumi kodulehel. Programmi muudetakse vastavalt vajadusele või sama aasta riigieelarve seaduse muutmisega. Programmi eelarvet seiratakse minimaalselt kord kvartalis ning tegevusi kord poolaastas.

Programmi rahastamiskava koostamisel lähtutakse riigieelarve seadusest ja selle rakendusaktidest. Rahastamiskava sisaldab kõiki allikaid (sh välisvahendeid). Programmi rahastamiskava koostatakse kuluarvestuse infosüsteemis (KAIS). Programmi tulud, kulud ja finantseerimistingud kinnitatakse riigi eelarvestrateegiaga 2024—2027.

Regionaal- ja Põllumajandusministeerium ning Kliimaministeerium koostavad igal aastal ühisprogrammi rakendamise kohta tulemusaruande.